

Γιάννη Μηλιάδη: «Καταστρέφειν καὶ χαίρειν»

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Ζώντας ανάμεσα στα ερείπια

<https://epopteia.gr/140/giannis-miliadis-katastrefein-kai-xairein/>

Ἀπὸ περ. «ΕΠΟΧΕΣ», τ. 47, Μάρτιος 1967

Στὸ ναὶ καὶ στ' ὄχι στέκεται
ἡ δίβουλή τους γνώμη, δεξὰ νὰ πάρουν ἢ ζερβὰ
τὸ διπλοσταυροδρόμι•
σταματοῦν καὶ μὲ καινούρια
ξαναπαίρνουν δρόμο φούρια...

I. Γρυπάρης, «Συναποθανούμενοι»

Ἡ ΠΙΚΡΟΤΑΤΗ πείρα ποὺ ἔχω ἀπ' τὴ σχέση τῶν ἀνθρώπων μὲ τ' ἀρχαῖα Μνημεῖα, δὲν μοῦ ἐπιτρέπει αὐταπάτες. Μιὰ καὶ τὰ λαίμαργα βλέμματα μερικῶν κυνικῶν «δυναμικῶν» στράφηκαν πρὸ τὸ λεγόμενο «θέατρο Διονύσου», ἡ καταδίκη του ἔχει ὑπογραφεῖ. Θὰ προχωρήσουν στὴν ἀρχὴ προφυλακτικά, θὰ ξεγελάσουν, θὰ ὑπαναχωρήσουν κάποια στιγμή καὶ στὴν κατάλληλη εὐκαιρία θὰ ἐπιτεθοῦν ἀκάθεκτοι.

Ἔτσι γίνεται πάντα. Στὴν ἀρχὴ πάντα μὲ τὸ μαλακὸ καὶ μὲ μιὰ συγκινητικὴ ἀθωότητα προθέσεων: ἓνα μικρὸ πείραμα γιὰ χάρη τοῦ... Πνεύματος, χάρη τοῦ Αἰσχύλου! Οὔτε ἴχνος ἀνίερης ἐκμετάλλευσης. Ποιὸς μπορεῖ νάχει ἀντίρρηση; Οἱ πρῶτοι ποὺ πιάνονται στὴν παγίδα εἶναι μερικοὶ ἰδεολόγοι ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων ποὺ ζαλίζονται εὐκόλα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς μιᾶς ἀρμαθιάς ἰδεολογικοῦ σανοῦ ποὺ τὴν πυρπολοῦν ἄλλοι. Γιατί ὁ κύριος ἐκμεταλλευτὴς δὲν παρουσιάζεται ἐξ ἀρχῆς ὁ ἴδιος στὸ προσκήνιο. Ἔτσι βλέπουμε κι' ἀνθρώπους ποὺ συχνότατα εἶναι «σώφρονες», νὰ ἐπιτρέπουν στὸν ἑαυτό τους νὰ τοὺς ξεφύγει ὁ μέγας λόγος: «Εἶναι λαμπρὴ ἰδέα ν' ἀκουσθεῖ ὁ τραγικὸς λόγος στὸ **αὐθεντικὸ** ἀρχαῖο θέατρο τῶν Ἀθηνῶν».

Παίρνετε ψύχραιμα τὴ φράση αὐτή, τὴ διαβάζετε ἀνάποδα καὶ βρίσκετε τὸ σωστό: Σ' ἓνα μέρος ποὺ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος ὄρατὸ ποὺ νὰ θυμίζει Αἰσχύλο καὶ Σοφοκλῆ, σὲ μιὰ πετσοκομμένη ὀρχήστρα μετασηματισμένη σὲ ἀρένα μονομάχων, σ' ἓνα χῶρο ποὺ δὲν ἀρκεῖ οὔτε γιὰ παράσταση παντομίμας, σ' ἓνα τρισάθλιο ὄρατὸ περιβάλλον τῆς ἐσχάτης ρωμαϊκῆς παρακμῆς, ἐκεῖ μᾶς καλεῖ ἡ πολυπραγμοσύνη τῶν κυνικῶν νὰ ἐνωτισθοῦμε τὸν ὑψηλὸ λόγὸ τοῦ Αἰσχύλου. Τί φρικτὴ ἰδέα! τί βάρβαρη! Ἔτσι θὰ τροποποιήσουν μιὰ μέρα τὴ φράση τους, γιὰτὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν κάποτε, μετὰ τοὺς πρώτους «φιλολογικούς» ἐνθουσιασμούς, σὲ τί φριχτὰ ἀδιέξοδα μᾶς φέρνει καὶ ἡ παραμικρὴ μας ἐπέμβαση στὸ ἀρχαῖο αὐτὸ Μνημεῖο.

Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ προέρχεται, σὲ τί ἀποβλέπει καὶ πῶς ὑποστηρίζεται ἡ κυνικὴ αὐτὴ ἰδέα; Προέρχεται φυσικὰ ἀπὸ τοὺς κύκλους ποὺ πιστεύουν ὅτι προορισμὸς τῶν ἀρχαίων ποὺ ὑπάρχουν εἶναι νὰ παραδίδονται στὴν τουριστικὴ τους «ἀξιοποίηση». Αὐτὰ τὰ ἴδια δὲν ἔχουν δικό τους προορισμό, δικό τους πνεῦμα, ἱερότητα καὶ μιὰ ἐντελῶς δική τους ὀλοζώντανη εὐαισθησία, ὅταν τοὺς φερόμαστε βάρβαρα. Τὴ δικαιολογία τὴν παρέχουν οἱ ἰδεολόγοι: θὰ καταπλήξει τὸν κόσμὸ ἡ ἀναβίωση τῆς ἀρχαίας τραγωδίας στὸ **αὐθεντικὸ** θέατρο τοῦ Αἰσχύλου! Καὶ μὲ νέα φούρια θὰ διαγράψουμε τὴν ἀνοδική μας πορεία στὸν τομέα τῶν παραστάσεων τοῦ ἀρχαίου δράματος ποὺ ἀρχίζουν νὰ μᾶς ἀμφισβητοῦν τὸ μονοπώλιό τους ἢ τουλάχιστον τὴν πρωτοπορία μας οἱ ξένοι. Καὶ

τί θὰ κάνουν στοὺς τέλους; θὰ ὑποχωρήσουν, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν θὰ ἔχουν νὰ παρουσιάσουν ἕνα **αὐθεντικὸ** θέατρο, φτιαγμένο ἐπίτηδες γιὰ τὸ λόγο τοῦ Αἰσχύλου!

θὰ πορευτοῦν ἀκόμα ἕνα διάστημα οἱ ἰδεολόγοι μ'αὐτά τους τὰ ὄνειρα. Ἀλλὰ τὸ ξύπνημά τους θὰ εἶναι τραγικόν. Ὅταν θὰ ἔρθει ἡ ὠριμη στιγμή γιὰ τὴν πράξη, αὐτοὶ θὰ φᾶνε μιὰ κλωτσιὰ καὶ θὰ πεταχτοῦν στοὺς περιθώριους, ἐνῶ μέσα στοὺς χώρους θὰ εἰσελάσουν οἱ μπουλντόζες καὶ οἱ μηχανικὲς μετάλλινες δαγκάνες ποὺ θ' ἀνατρέψουν τὸ πᾶν. Ἄλλες χαλύβδινες μασέ-λες θὰ πολτοποιοῦν τὰ ἑκατομμύρια τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Γιατί πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ «ἀγαθούλης» γιὰ νὰ πιστεύει πῶς οἱ κυνικοὶ ποὺ προωθοῦν τὴν ὑπόθεση στὰ παρασκήνια, ἐνδιαφέρονται –τάχα– γιὰ μιὰ δυὸ φιλολογικὲς παραστάσεις, γιὰ τὸν λόγο τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ἄλλα ἡχηρὰ παρόμοια. Ἄξιοποιῶ, στὴ γλῶσσα τους, σημαίνει ἐκμεταλλεύομαι. Κι' ἐκμετάλλευση τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, σημαίνει ξαναχτίσιμό του. Σ' αὐτὸ τὸ τέρμα ἀποβλέπει ἡ ὑπόθεση κι' αὐτὸς ὁ τελικὸς σκοπὸς ὑπάρχει στοὺς ξεκίνημα ὅλης αὐτῆς τῆς «ἰδεολογικῆς» περιπέτειας. Τὸ κόκκαλο εἶναι γεμάτο μεδοῦλι καὶ εἶνε κάθε καρυδιᾶς καρύδια ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ «ἐμπνευσμένοι» ἄνθρωποι ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ γλείψουν. Ὅχι, λοιπόν, αὐταπάτες• στὴν ὑπόθεση τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου δὲν ὑπάρχει ἰδεολογία ἢ πνευματικότητα. Ὑπάρχει **συμ-φέ-ρον**. Καὶ τὸ συμφέρον εἶναι πάντοτε ὑλικόν.

Τὸ χτίσιμο ἐνὸς νέου μαρμάρινου θεάτρου στοὺς χώρους τοῦ παλιοῦ, θ' ἀπαιτήσῃ δαπάνη ἑκατὸ ἑκατομμυρίων καὶ μιὰ δεκαπενταετία. Ἄν παρουσιαστεῖ, ἔστω κι' ἀπὸ ὑπεύθυνη κρατικὴ ὑπηρεσία, προϋπολογισμὸς χαμηλότερος, θὰ εἶναι ψεύτικος καὶ παραπλανητικὸς. Καθένας καταλαβαίνει ὅτι εἶναι ἐντελῶς προβληματικὸ ἂν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ ὀλοκληρωθεῖ αὐτὸ τὸ ἔργο, ὅπως ποτὲ δὲν ὀλοκληρώθηκε τὸ ὑπαίθριον θέατρο ποὺ ἄρχισε νὰ χτίζεται ἡ φασιστικὴ δικτατορία πίσω ἀπ' τὴν Πνύκα, χωρὶς νὰ λογοδοτήσῃ κανεὶς γιὰ τὴν σπατάλη τόσοῦν ἑκατομμυρίων. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ν' ἀρχίσει ἡ «δουλειά», ὅχι νὰ γίνῃ τὸ θέατρο. Κι' ἂν γίνῃ; Ὑπολογίσσαμε τίς συνέπειες; Χτίζω ἕνα καινούριον θέατρο στοὺς χώρους τοῦ παλιοῦ, σημαίνει καταστρέφω ὅλα τὰ ἀρχαῖα

έρειπια πού βρίσκονται σήμερα εκεί. Δηλαδή: καταστρέφω τὸ σίγουρο καὶ χεροπιαστὸ ἀπομεινάρι τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης γιὰ νὰ ξαναχτίσω (ἐπιστημονικώτερα: ν' ἀναστηλώσω) τί; Κάτι πού δὲν τὸ ξέρουμε καὶ κάτι πού δὲν ὑπῆρξε ποτέ! Τὸ θέατρο τοῦ Αἰσχύλου! Τὸ ἀύθεντικό!

Εἶναι μιὰ χαρακτηριστικὰ νεοελληνικὴ κακομοιριά, κάθε μας κατασκευή, κάθε δημιουργικὴ μας δραστηριότητα νὰ ἐντάσσεται μέσα στὰ ζοφερὰ πλαίσια μιᾶς καταστροφῆς. Μιὰ λανθάνουσα ὑπερτροφικὴ ὑπεροψία γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ τὸ δῆθεν «ἔργο» μας, λειτουργεῖ καταλυτικὰ καὶ ἐξουδετερώνει κάθε σεβασμὸ καὶ κάθε ἐνδοιασμὸ μας γιὰ τὸ ἀνώνυμο, τὸ παληό, τὸ ἀπροστάτευτο ἔργο ἐνὸς ἄλλου προσώπου ἢ μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς. «Καταστρέφειν καὶ χαίρειν» – ἴδου τί μᾶς χαρακτηρίζει.

ΧΡΕΙΑΣΤΗΚΕ νὰ κάνουμε ἕνα Μνημεῖο γιὰ νὰ τιμήσουμε τὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη μας καὶ τὸ πρῶτο πού σκεφθήκαμε ἦταν νὰ παραμορφώσουμε τὸ πειρὸ χαρακτηριστικὸ κομμάτι τῆς πόλης, τὸ θαυμάσιο λόφο τῶν παληῶν ἀνακτόρων. Τολμήσαμε νὰ τραυματίσουμε τὴν ἴδια τὴ φύση γιὰ νὰ ἐγκαταστήσουμε τὰ «λιμενικά μας ἔργα» καὶ νὰ βγάλουμε τὸ παλάτι ἔξω ἀπὸ κάθε κλίμακα καὶ ἀπὸ κάθε ἔννοια ὅτι ἐδράζεται στὴ γῆ. Μᾶς χρειάζεται ἕνα σύγχρονο Στάδιο γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες καὶ μᾶς ξεδιπλώνονται ἔτοιμα τὰ σχέδια τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἄρδητοῦ γιὰ νὰ πλατύνουμε (καὶ νὰ καταστρέψουμε) τὸ σημερινὸ Στάδιο πού εἶναι ἀναμαρμάρωση τοῦ ἀρχαίου. Κανεῖς δὲ σκέφτηκε ὅτι οἱ λόφοι πού ἀποτελοῦν τὴ ραχοκοκκαλιὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ λεκανοπέδιου βρίσκονται σὲ διαλεκτικὴ σχέση μεταξὺ τοὺς κι' ὅτι δὲ μπορεῖς νὰ τραυματίσεις τὸν Ἄρδητὸ χωρὶς νὰ πονέσει ἡ Ἀκρόπολη καὶ ὁ Φιλόπαππος. Εἶπαμε νὰ κάνουμε ἕνα πνευματικὸ κέντρο κι' αὐτὸ πού καταδικάσαμε πρῶτο, ἦταν τὸ στερνὸ ἔργο πού ἀπόμεινε τοῦ Κλεάνθη γιατί δὲν καταδεχόμεστε τὰ νέα σχέδιά μας νὰ τὰ προσαρμόσουμε στὴν ὑπάρχουσα παληὰ κατάσταση. Χρειαζότανε ἀπλοχωριὰ τὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο κι' ἔρχονται οἱ ἴδιοι οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ καταστρέφουν τὸν κεντρικὸ πυρῆνα τοῦ ἀρχιτεκτονήματος τοῦ Καυτατζόγλου δημιουργώντας μιὰν ἀηδῆ ἄουλα. Ἀλλὰ καὶ ἡ καταστροφὴ πρέπει νὰ ἔχει τὴν κάποια λογικὴ της.

Πρὸς τί; θρασεῖς, στεῖροι, μοιραῖοι προχωροῦμε τώρα νὰ προσάψουμε τὴν ἀπάτη μας στὴν πλαγιά τοῦ Ἱεροῦ βράχου.

Ἀναστηλώνω σημαίνει ξαναβάζω στὴ θέση τους ὑπαρκτὰ κομμάτια γιὰ νὰ κερδίσω τὴν ἀρχικὴ μορφή καὶ τὸ πνεῦμα ἐνὸς ἀρχαίου Μνημείου. Εἶναι μιὰ δημιουργικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσει πὶο πέρα ἀπ' ὅσο μᾶς ἐπιτρέπουν τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα καὶ οἱ γνώσεις μας. Ἡ ἀναστήλωση ποτὲ δὲν ὑπόσχεται ὅτι θὰ μπορέσει νὰ δώσει ὀλοκληρωμένο τὸ ἀρχαῖο Μνημεῖο – συνεπῶς στὴν ἔννοια τῆς ἀναστήλωσης δὲ μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ἀρχαίου Μνημείου γιὰ σκοποὺς σύγχρονους. Κάθε ἀντίθετη ἄποψη εἶναι βιασμὸς τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ποὺ καταλήγει στὴν αὐθαιρεσία καὶ τὴν ἀπάτη. Δίνω, ὅμως, μιὰ καινούρια ἀπατηλὴ μορφή σ' ἓνα ἀρχαῖο Μνημεῖο, σημαίνει καταστρέφω τὸ ἀρχαῖο Μνημεῖο καὶ τὸ διαγράφω ὡς μαρτυρία τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς παληᾶς ἐποχῆς. Τὸ διαγράφω καὶ τὸ ἀποξενώνω καὶ ἀπ' τὴν ἐπιστήμη καὶ ἀπ' τὴ ζωὴ σὰν ἐρείπιο.

Τὰ πράματα ὅμως περιπλέκονται ἀφάνταστα ὅταν τὸ Μνημεῖο μέσα στὸν ἱστορικὸ χῶρο ἔχει ὑποστρεῖ κατὰ καιροὺς ριζικὲς μεταμορφώσεις. Τότε πρέπει νὰ διαλέξετε ἀπὸ πρὶν ποιά μορφή τοῦ Μνημείου θ' ἀναστηλώσετε καὶ νὰ μελετήσετε κατὰ πόσον ἔχετε στοιχεῖα γιὰ μιὰ τέτοια δουλειά. Δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ κατασκευάσετε ἓνα ἐκλεκτικὸ παστίτσιο παραθέτοντας π.χ. μιὰ ὀρχήστρα τοῦ 5ου αἰ., ἓνα κοῖλο του 4ου, μιὰ σκηνὴ ἑλληνιστικὴ κι' ἓνα ρωμαϊκὸ λογεῖο, γιατί τότε πετυχαίνετε, ὄχι τὸ **αὐθεντικὸ** θέατρο, ἀλλὰ τὴν προβολὴ τῆς βάρβαρης σύγχρονης ψυχῆς μας ἀπάνω σὲ σεβάσμια κληροδοτημένα ἀγαθὰ ποὺ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ δικά μας.

Στὴν περίπτωσή μας, οἱ ἀδίστακτοι κυνικοὶ μᾶς εὐαγγελίζονται τὴν ἐπιστροφή στὸ **αὐθεντικὸ** θέατρο τοῦ Αἰσχύλου. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Εὐριπίδη, ὀλόκληρο τὸν 5ον αἰ. ποὺ εἶναι ὁ αἰώνας τῆς τραγωδίας, θέατρο στὴ σημερινὴ ἔννοια τοῦ ὄρου, δὲν ὑπῆρχε. Τί θ' ἀναστηλώσετε; Λέγοντας «θέατρο» χρησιμοποιήσιμο σήμερα, νοοῦμε ἓνα μόνιμο λίθινο ἀρχιτεκτόνημα ποὺ διαθέτει σκηνή, παρασκήνια, ὀρχήστρα καὶ

—πρὸ πάντων— ἐκμεταλλεύσιμες μαρμάρινες κερκίδες — ἓνα τεράστιο **κοῖλον** ποῦ νὰ φτάνει ψηλὰ ὡς τὴ σπηλιὰ τοῦ Βράχου, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἦταν στημένο τὸ Μνημεῖο τοῦ Θρασύλλου. (Σ’ αὐτὴ τὴν ἀναμαρμάρωση, ἄλλωστε, θὰ σπαταληθοῦν τὰ ἑκατομμύρια). Εἶναι, φαίνεται, δυστύχημα ὅτι οἱ μεγάλοι, ὅσο καὶ ἀπλοὶ Ἐκεῖνοι, δὲν σκεπτόντουσαν σὰν καὶ μᾶς. Δὲν ἔχτιζαν πρῶτα ἓνα θέατρο γιὰ νὰ παίξουν τὰ ἔργα ποῦ θὰ ἔγραφαν ὕστερα. Δημιούργημα φυσιολογικό, μέσα στὸ πλαίσιο ἐνὸς λαϊκοῦ θρησκευτικοῦ πανηγυριοῦ τὸ δράμα τους, μποροῦσε ν’ ἀρκεστεῖ σ’ ἓνα ἀπλὸ ἀλῶνι, μιὰν ὀρχήστρα ἀπὸ πατημένο χῶμα, καὶ μιὰ κινητὴ καὶ λυόμενὴ ξύλινη σκηνή. Καὶ οἱ ἴδιοι μποροῦσαν νὰ ἐνωτίζονται τὸν ὑψηλὸ λόγὸ τοῦ Αἰσχύλου καθισμένοι κατάχαμα — γιὰτί δὲν ἔκαναν τουρισμό. Πιστεύουμε ὅτι κατέχουμε ἐνδείξεις τῆς πρωταρχικῆς αὐτῆς ὀρχήστρας τοῦ Αἰσχύλου. Βρίσκεται νοτιώτερα καὶ σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ τὴ σωζόμενη ρωμαϊκὴ ὀρχήστρα. Θὰ μπορούσαμε, λοιπόν, νὰ καταλήξουμε (ὄχι στὰ σοβαρά) σὲ μιὰ πρόταση, γιὰ ν’ ἀποσπάσουμε τὸ προσωπεῖο τῶν ἑραστῶν τοῦ **αὐθεντικοῦ**. Θέλετε ν’ ἀνασυστήσουμε τὴν αὐθεντικὴ ὀρχήστρα τοῦ Αἰσχύλου; Δὲν θὰ ὑπάρχει ὅμως μαρμάρينو κοῖλο — συνεπῶς ὁ τύπος, κατάλληλος γιὰ μερικὲς λεπτότατες πνευματικὲς ἀπολαύσεις, θὰ εἶναι ὡστόσο ἀπολύτως ἀπρόσφορος γιὰ τουριστικὴ «ἀξιοποίηση». Καὶ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος ὅτι κανεὶς κραυγαλέος ὑποστηρικτῆς τοῦ **αὐθεντικοῦ** δὲν πρόκειται ν’ ἀποδεχθεῖ τὴ μόνη δυνατὴ αὐθεντικὴ λύση.

Ἀλλὰ εἶμαι πρόθυμος νὰ ξεστρατίσω σὲ μιὰ παραχώρηση: θέλετε νὰ συνδυάσουμε τὴν ὀρχήστρα τοῦ Αἰσχύλου μ’ ἓνα κάποιο μαρμάρينو κοῖλον; Τότε εἶμαστε ὑποχρεωμένοι τὸ κοῖλο ποῦ ὑπάρχει σήμερα νὰ τὸ μεταφέρουμε καμμιά δεκαπενταριά μέτρα ἀνατολικώτερα γιὰ νὰ βρεθεῖ στὸν ἄξονα τῆς ὀρχήστρας τοῦ Αἰσχύλου. Σᾶς πάει αὐτό; Καὶ στὴ μιὰ περίπτωση καὶ στὴν ἄλλη πρέπει νὰ καταστρέψουμε ὅ,τι ὄρατὸ ἀπομεινάρι ὑπάρχει σήμερα. Δὲν μᾶς μένει παρὰ νὰ γυρίσουμε στὴν ὀρχήστρα καὶ τὸ κοῖλον τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου. Ἀλλὰ τότε ἀποχαιρετοῦμε τὸ χῶρο τῆς κλασικῆς τραγωδίας καὶ περνοῦμε στὸ θέατρο τῆς Μέσης καὶ Νέας Κωμωδίας. Καὶ πάλι ὅμως θὰ χρειαστεῖ νὰ καταστρέψουμε τὴ σημερινὴ ὀρχήστρα καὶ τὸ βῆμα τοῦ Φαίδρου καὶ —τὸ χειρότερο καὶ

ἀνεπίτρεπτο— νὰ σκεπάσουμε τὰ ἴχνη τῆς ἑλληνιστικῆς σκηνῆς ποὺ ἀπ’ τῆ μιὰ μεριὰ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ μελέτη τῶν προβλημάτων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, κι’ ἀπ’ τὴν ἄλλη τὸ ὑλικό τους εἶναι τόσο εὐθικτο ποὺ καὶ τὸ παραμικρὸ ἄγγιγμα θὰ τὰ διαλύσει. θὰ σκεπάσουμε καὶ τὴ Στοά, πίσω ἀπ’ τὴ σκηνή, γιὰ νὰ περισώσουμε τὰ θεμέλιά της.

Πρέπει κάθε ἔντιμα σκεπτόμενος ἄνθρωπος νὰ τὸ πάρει ἀπόφαση: ὅ,τιδήποτε κι’ ἂν ἐπιχειρήσουμε νὰ κατασκευάσουμε γιὰ σύγχρονη ἐκμετάλλευση στὸ χῶρον αὐτό, θὰ ὑποχρεωθοῦμε ν’ ἀρχίσουμε ἀπὸ μιὰν ἀνελέγητη καταστροφὴ αὐτοῦ ποὺ ὑπάρχει. Δὲν θὰ πρόκειται, φυσικά, γι’ ἀναστήλωση, ἀλλὰ γιὰ ξαναχτίσιμο, ἔπειτα ἀπὸ καταστροφὴ. Ἄλλ’ ἄς δεχθοῦμε γιὰ μιὰ στιγμή ὅτι οἱ κυνικοί, οἱ ρεαλιστές, οἱ δυναμικοὶ ἐπικρατοῦν. Δημοψήφισμα καὶ συλλαλητήρια ἐγκρίνουν τὴν καταστροφὴ γιὰ χάρη ἐνὸς θεάτρου ποὺ θὰ εἶναι χάρις τῶν ματιῶν. Σκεφθήκαμε ποτὲ τί δυσκολίες θὰ συναντήσουμε στὸ δρόμο μας πρὸς τὸ ἄγνωστο καὶ τί θηρίο θ’ ἀντιμετωπίσουμε σὰν ἀποτέλεσμα τῆς θρασύτατης πολυπραγμοσύνης μας;

Τὰ μεγάλα βάρη ποὺ θὰ συσσωρευθοῦν, οἱ ἀτέλειωτοι ὄγκοι μαρμάρων γιὰ τὸ κοῖλο, θὰ τινάξουν ἀναμφιβόλως τοὺς ἀρχαίους ἀναλημματικοὺς τοίχους ποὺ στὴν κατάστασιν ποὺ βρίσκονται σήμερα δὲ θὰ μπορέσουν ν’ ἀνθέξουν στὴν ἐπιφόρτωση. Συνεπῶς θ’ ἀναγκαστοῦμε νὰ χτίσουμε ὁλόκληρο τὸ περίγραμμα τοῦ νέου θεάτρου ἀπὸ τσιμέντο, ἀπὸ τὴ σημερινὴ ὀρχήστρα, ὡς τὴ σπηλιὰ τοῦ Βράχου καὶ γιὰ νὰ μὴ φαίνεται τὸ τσιμέντο, θὰ φέρουμε τόννους χύματος γιὰ νὰ τὸ σκεπάσουμε. Ἔτσι θ’ ἀλλάξει ἐντελῶς ἡ **μορφὴ** τοῦ σημερινοῦ τοπίου – ὄχι, βέβαια, στὸ καλύτερο.

Ἀλλὰ νὰ ἦταν μόνον αὐτό! Στὴ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ σημερινοῦ κοίλου, γιὰ λόγους ποὺ ἴσως ἀκόμα δὲν τοὺς ξέρουμε, πάντως ἐπειδὴ τὸ κοῖλο αὐτὸ ἔγινε σιγὰ – σιγὰ κι’ ἔπρεπε νὰ προσαρμοστεῖ σὲ προϋπάρχουσα κατάστασιν, ὑπάρχει μιὰ καταφανέστατη ἀσυμμετρία. Εἶναι μακρύτερη. (Ἄλλες ἀσυμμετρίες ὑπάρχουν στὸ ἐξωτερικὸ περίγραμμα τοῦ θεάτρου). Τί θὰ κάνει τὸ νέο θέατρο; θὰ σεβαστεῖ τὶς ἀρχαῖες ἀσυμμετρίες ἢ –πράγμα εὐκολώτατο!– θὰ τὶς ἐπιδιορθώσει, τροποποιώντας τὸ ἀρχαῖο

κοῖλο; Ὑπάρχει ἀκόμα μιὰ ὀρθογώνια βαθύτατη ἔντομή, γιατί σ' αὐτὴ εἰσχωροῦσε σὰν σφήνα ἡ γωνία τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλῆ. Τί θὰ γίνεῖ μ' αὐτὴ τὴν ἔντομή στὸ καινούριο κοῖλο; θὰ τὴν σεβαστοῦμε; ὁπότε θὰ χάσκει ἀκατανόητα ἢ θὰ τὴν συμπληρώσουμε, ὁπότε θὰ πατήσουμε στὸ χῶρο τοῦ Ὠδείου, ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχει τελειωτικὰ ἐρευνηθεῖ καὶ μελετηθεῖ; Ἡ θὰ τὰ στείλουμε ὅλα στὸ Διάβολο, γιὰ νὰ κάνουμε τὴ δουλειά μας; Ἄλλ' ἄς δεχθοῦμε ὅτι βολέψαμε ὅλες αὐτὲς τίς... λεπτομέρειες. Χτίσαμε τὸ νέο θέατρο. θὰ ἤθελα νὰ μοῦ ποῦν οἱ τολμηροὶ πῶς φαντάζονται ὅτι θὰ σταθεῖ στὸ χῶρο μόνο του, ξεκρέμαστο, αὐτὸ τὸ μεγαθήριο; Τὸ ἀρχαῖο θέατρο εἶχε ἔνταχθεῖ μέσα σὲ συγκρότημα πολλῶν κτιρίων: Ὠδεῖο Περικλῆ, Ἀσκληπιεῖον, Στοὰ Εὐμένη, χορηγικὰ μνημεῖα κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ τώρα λείπουν. θὰ τὰ ξαναχτίσουμε ὅλα; Γιατί ὄχι! Ὅσο γιὰ τὴ Στοὰ τοῦ Εὐμένη ἔχουμε ἤδη σχετικὴ πρόταση!

Καὶ τώρα στὸ σπουδαιότερο. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ γνωρίζει καὶ μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξει ποιὸ ἦταν τὸ ἀκριβὲς προφίλ τῆς κάθετης τομῆς τοῦ ἀρχαίου κοίλου; Ἀλλὰ ἡ καμπύλη αὐτὴ δὲν σχετίζεται μόνο μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἐμφάνιση τοῦ κοίλου. Σχετίζεται κυρίως καὶ ἀμεσώτατα μὲ τὴν ἀκουστικὴ του ἀρχαίου θεάτρου. Καὶ τὴν καμπύλη αὐτὴ τὴν ἀγνοοῦμε. Τί θὰ τὸ κάνετε ἔνα ἀχανὲς καινούριο θέατρο χωρὶς **ἀκουστικὴ**; Ἀπλούστατα θὰ τὸ ἐγκαταλείψετε σὲ λίγο.

Ὡστόσο τὸ ἔνστικτο τῆς καταστροφῆς, ποὺ παίζει τεράστιο ρόλο στὴ ζωὴ ὅλων τῶν στείρων ἀνθρώπων, μαζὶ μὲ τὴ θερμουργὸ πνοὴ τοῦ συμφέροντος, εἶναι δυνάμεις πολὺ ἀνώτερες ἀπ' τὴν κοινὴ λογικὴ καὶ τοὺς ἠθικοὺς δισταγμοὺς τῶν... σχολαστικῶν. Καὶ ἡ καταστροφή, σήμερα, ἦ αὔριο, θὰ γίνεῖ. Ὁ τόπος αὐτὸς καὶ οἱ ταγοὶ του, ἀλλοφρονοῦν ὅταν ἀποκαλύπτεται μιὰ κλοπὴ τεσσάρων μικρῶν ἀγαλματίων ἀπὸ ἕνα τεράστιο Μουσεῖο. Ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυση τοῦ φαινομένου εἶναι αὐτὴ: αὐτὸ πού μᾶς κόβει καὶ μᾶς θερίζει εἶναι ἡ ἔννοια τῆς κλοπῆς, τῆς ἀφαίρεσης ἑνὸς περιουσιακοῦ μας στοιχείου ποὺ τὸ καρπώνεται κάποιος τρίτος. Ὅχι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀρχαίου καθ' ἑαυτὸ σὰν πνευματικὸ ἀγαθό. Ἡ καταστροφή ὅμως, ποὺ εἶναι ἀπείρως χειρότερη καὶ βαρβαρότερη ἀπ' τὴν κλοπὴ, δὲν μᾶς προκαλεῖ ἀνάλογες ἀντιδράσεις.

Συμβιβάζομαστε πιὸ εὐκόλα μαζί της. Ἀπόδειξη: ἔχει καταγγελθεῖ ἀπὸ χρόνια ὅτι τὰ Μνημεῖα τῆς Ἀκρόπολης φθείρονται καθεμέρα καὶ φθείρονται ἀνεπανόρθωτα. Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν κοκκινίζει ἀπὸ ντροπή. Οὔτε οἱ ἀρμόδιοι. Τοὺς κλέφτες νὰ κυνηγήσουμε, ὄχι τοὺς δολιοφθορεῖς.

Ὡστόσο τὸ ἔνστικτο τῆς καταστροφῆς, ποὺ παίζει τεράστιο ρόλο στὴ ζωὴ ὅλων τῶν στείρων ἀνθρώπων, μαζί μὲ τὴ θερμουργὸ πνοὴ τοῦ συμφέροντος, εἶναι δυνάμεις πολὺ ἀνώτερες ἀπ' τὴν κοινὴ λογικὴ καὶ τοὺς ἠθικοὺς δισταγμοὺς τῶν... σχολαστικῶν. Καὶ ἡ καταστροφή, σήμερα, ἢ αὔριο, θὰ γίνεῖ. Ὁ τόπος αὐτὸς καὶ οἱ ταγοὶ του, ἀλλοφρονοῦν ὅταν ἀποκαλύπτεται μιὰ κλοπὴ τεσσάρων μικρῶν ἀγαλματίων ἀπὸ ἓνα τεράστιο Μουσεῖο. Ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυση τοῦ φαινομένου εἶναι αὐτή: αὐτὸ πού μᾶς κόβει καὶ μᾶς θερίζει εἶναι ἡ ἔννοια τῆς κλοπῆς, τῆς ἀφαίρεσης ἐνὸς περιουσιακοῦ μας στοιχείου ποὺ τὸ καρπώνεται κάποιος τρίτος. Ὅχι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀρχαίου καθ' ἑαυτὸ σὰν πνευματικὸ ἀγαθό. Ἡ καταστροφή ὅμως, ποὺ εἶναι ἀπείρως χειρότερη καὶ βαρβαρότερη ἀπ' τὴν κλοπὴ, δὲν μᾶς προκαλεῖ ἀνάλογες ἀντιδράσεις. Συμβιβάζομαστε πιὸ εὐκόλα μαζί της. Ἀπόδειξη: ἔχει καταγγελθεῖ ἀπὸ χρόνια ὅτι τὰ Μνημεῖα τῆς Ἀκρόπολης φθείρονται καθεμέρα καὶ φθείρονται ἀνεπανόρθωτα. Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν κοκκινίζει ἀπὸ ντροπή. Οὔτε οἱ ἀρμόδιοι. Τοὺς κλέφτες νὰ κυνηγήσουμε, ὄχι τοὺς δολιοφθορεῖς.